

УДК 94: 327(478.9)

Добровольська А.Б.

**ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ РЕСПУБЛІКИ
МОЛДОВА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ПОЛІЦЕНТРИЧНОЇ СВІТОВОЇ
СИСТЕМИ**

У статті досліджуються тенденції формування зовнішньополітичного курсу Республіки Молдова. Проаналізовано умови, в яких відбувалися реформи в країні, та чинники, які впливали на її міжнародне позиціонування. Показано, що демократичний транзит Молдови протікав в обстановці соціально-політичних криз і конфліктів, коливань у внутрішній і зовнішній політиці та мав нелінійний хвилеподібний характер. Державотворення в РМ супроводжувалося виникненням ідейно-політичних і культурних розколів у політичній еліті та в масах молдовського суспільства, які то посилювалися, то пом'якувалися з

певною періодичністю. Зазначено, що Республіка Молдова практично єдина в Європі країна, де криза національної ідентичності являє собою визначальний фактор поляризації поглядів політичних сил. Зроблено висновок, що незавершеність процесу національної самоідентифікації в Молдові посилюється дією зовнішніх чинників, в результаті чого держава виступає предметом впливу більш вагомих суб'єктів міжнародної політики.

Ключові слова: пострадянський простір, Молдова, процеси трансформації, зовнішня політика, національна ідентичність, переходні процеси, політична консолідація, geopolітичні чинники, політичні партії.

Добровольская А.Б. Внешнеполитическое позиционирование Республики Молдова в условиях формирования полицентрической мировой системы.

В статье исследуются тенденции формирования внешнеполитического курса Республики Молдова. Проанализированы условия, в которых происходили реформы в стране, и факторы, которые влияли на ее международное позиционирование. Показано, что демократический транзит Молдовы протекал в обстановке социально-политических кризисов и конфликтов, колебаний во внутренней и внешней политике и имел нелинейный волнообразный характер. Государственное строительство в РМ сопровождалось возникновением идеино-политических и культурных расколов в политической элите и в массах молдавского общества, которые то усиливались, то смягчались с определенной периодичностью. Отмечено, что Республика Молдова практически единственная в Европе страна, где кризис национальной идентичности представляет собой определяющий фактор поляризации взглядов политических сил. Сделан вывод, что незавершенность процесса национальной самоидентификации в Молдове усиливается действием внешних факторов, в результате чего государство выступает предметом влияния более весомых субъектов международной политики.

Ключевые слова: постсоветское пространство, Молдова, процессы трансформации, внешняя политика, национальная идентичность, переходные процессы, политическая консолидация, geopolитические факторы, политические партии.

Dobrovolskaya A. Foreign Policy Positioning of the Republic of Moldova under Conditions of the Formation of a Polycentric World System.

The article examines the trends in the formation of the foreign policy of the Republic of Moldova. The conditions in which reforms took place in the country and the factors that influenced its international positioning are analyzed. It is shown that the democratic transit of Moldova took place in an atmosphere of socio-political crises and conflicts, fluctuations in domestic and foreign policy and had a non-linear wave-like character. State-building in the Republic of Moldova was accompanied by the emergence of ideological, political, and cultural divisions in the political elite and in the masses of Moldovan society, which were intensified and softened with a certain periodicity. It is noted that the Republic of Moldova is practically the only country in Europe where the crisis of national identity is the determining factor in the polarization of the views of political forces. It was concluded that the incompleteness of the process of national self-identification in Moldova is reinforced by external factors, as a result of which the state is subject to the influence of more significant subjects of international politics.

Keywords: post-Soviet space, Moldova, transformation processes, foreign policy, national identity, transitional processes, political consolidation, geopolitical factors, political parties.

Трансформація біполярної геополітичної моделі на рубежі 80-90-х років ХХ сторіччя мала значний вплив на політичні, економічні, геостратегічні відносини як на регіональному, так і на міждержавному рівнях. Наслідком цієї глобальної трансформації, стали кардинальні зміни у світовій системі, які визначили зовнішні і внутрішні орієнтири розвитку країн пострадянського простору.

Закінчення протистояння двох полюсів сили: США і СРСР співпало з самовизначенням країн пострадянського простору, регіональною особливістю якого стала необхідність одночасної перебудови політичної й економічної сфер, а нерідко – і набуття національно-державної ідентичності, сплески етнонаціоналізму й т.п. Динаміка й зміст демократичного транзиту кожної з пострадянських республік у визначальному ступені залежали від культурної готовності націй до тих або інших змін. У більшості країн пострадянського простору істотна політична й економічна трансформація призвела до зміни геополітичних орієнтирів, до пошуку практично кожною державою нової «ніші» у міжнародному середовищі, до визначення нової ідентичності. Ці процеси протікали в обстановці суспільно-політичних криз і конфліктів, коливань у внутрішній і зовнішній політиці

З набуттям незалежності колишнім радянським республікам належало визначити як свою цивілізаційну принадлежність, так і власне місце в системі міжнародних відносин, зокрема, характер зв'язків з іншими країнами, як з регіональними і нерегіональними лідерами, так і з безпосередніми сусідами. Беручи до уваги обмеженість або гостру нестачу власних ресурсів національного розвитку (виробничих, технологічних, фінансових, енергетичних, сировинних), пострадянські країни мали забезпечити свій національний суверенітет максимально ефективними методами і уникнути попадання в політичну або економічну залежність від більш розвинених і потужних держав. Важливу роль у вирішенні цих завдань наряду з мобілізацією внутрішніх ресурсів відігравало проведення активної зовнішньої політики виходячи з національних інтересів, і пріоритетів.

В основу міжнародної політики цілого ряду пострадянських країн лягли концепції «багатовекторності». Цей принцип зовнішньополітичної діяльності став закономірним проявом протиріч, пов'язаних з пошуком національної ідентичності. Концепції «багатовекторності» реалізовувалися в різних формах і згодом набули помітних відмінностей у послідовності та ефективності їх реалізації. Через чверть століття після свого утворення, держави пострадянського простору стали істотно відрізнятися одна від одної не тільки за характером політичних систем, та рівнем економічного розвитку, але й за своїми стратегічними цілями, прагненнями і орієнтирами. Ці відмінності були обумовлені бурхливими і неоднозначними процесами формування національної державності, в котрих відбивалися як істотні зрушения в розстановці основних суспільно-політичних і соціально-економічних сил, так і зміни, що відбувалися в міжнародній обстановці. Як наслідок виникли значні відмінності в підходах нових незалежних держав до вибудування відносин зі своїми зовнішньополітичними партнерами, як у двосторонньому, так і в багатосторонньому форматах.

На практиці декларація прихильності багатовекторності часто зводилася або до пріоритетного зміцнення зв'язків з «колективним Заходом» (США, НАТО і ЄС), або до орієнтації переважно на регіональних партнерів (Китай, Туреччина, Іран), або до участі в реалізації євразійського інтеграційного проекту, очолюваного Росією. Як зазначає Г. Чуфрін «жоден з цих напрямків зовнішньополітичної діяльності не став домінуючим на пострадянському просторі, і для всіх пострадянських держав, включаючи союзників Росії по ОДКБ і САЕС, є характерною відсутність послідовного зовнішньополітичного курсу» [1]. Більш того – окрім сегменті політики багатовекторності

отримували пріоритетне значення у зовнішньополітичній практиці, доповнюючи інші, або навіть змінюючи їх, на різних періодах розвитку тих чи інших пострадянських країн. Особливо помітною стала залежність зовнішньої політики пострадянських держав від «потреб» поточного моменту. Іншими словами, проблема формування сталого і послідовного зовнішньополітичного курсу нових незалежних держав ще далека від свого вирішення.

Теоретичне осмислення процесів зовнішньополітичного позиціонування нових незалежних держав пострадянського простору у сучасному світі, їх передумов, завдань і перспектив набуло актуального значення для політологів, економістів, соціологів, істориків. На сьогодні існує значний пласт літератури з теорії і практики зовнішньої політики, яка стосується як трансформаційних так і інтеграційних проектів або носить спеціалізований характер [2-11]. У той же час визначення взаємозв'язку трансформації окремих країн пострадянського простору з глобальними та регіональними процесами, а також дослідження тенденцій і перспектив розвитку зовнішньополітичного позиціонування окремих держав, в умовах формування поліцентричної світової системи, тільки підвищили свою актуальність.

Поява на пострадянському просторі нових незалежних держав, відкритих впливу глобальних і регіональних організацій і політичних акторів, активізувала нові напрями інтеграційних процесів в Євразії. Зростання взаємозв'язку і взаємозалежності під час входження національних економік країн пострадянського простору у світову економічну і політичну систему та прагнення зберегти у цих процесах власну унікальність стали об'єктивними передумовами, що впливали на процеси їх геополітичної трансформації.

Розбудова державності в колишніх радянських республіках актуалізувала необхідність створення нових форм взаємодії як усередині пострадянського простору, так і за його межами. Відцентрові тенденції супроводжувалися активними пошуками партнерів на Заході і Сході. Нові незалежні держави почали реалізацію власних національних соціально-економічних і політичних моделей розвитку і постали перед вибором – почати процес формування нового міжнародно-політичного регіону, в межах колишнього СРСР, або включитися в уже існуючий на основі участі у створених міжнародних структурах ЄС.

Відмова від колишніх і сприйняття нових цінностей нерідко диктувалися геополітичними інтересами нових незалежних держав. Більшість із них зі здобуттям незалежності виходили з-під контролю Росії, сподіваючись, що така віддаленість буде сприяти зміцненню національної державності, заснованої на специфічному для кожної країни політичному режимі.

Держави, де переважала православна культура по-різному оцінювали свою цивілізаційну принадлежність. У Молдові, у перші роки здобуття незалежності, «коливання» між східнослов'янськими республіками й Румунією спровокували бурхливі й суперечливі зміни, що супроводжувалися політико-економічною нестабільністю й військовим протистоянням. Розпад Радянського Союзу загострив проблеми, створені попередньою адміністративною й міграційною політикою, оскільки через Бессарабію пройшли державні кордони України й Молдови.

З початку утворення Республіки Молдова прорумунсько налаштовані національно-патріотичні сили спрямовували країну в західному напрямку, темпи цього політичного дрейфу то прискорювалися, під тиском уніоністів, то дещо уповільнювалися протягом цілого ряду років. Зазначена тенденція спостерігалася не тільки після приходу до влади у 2009 р. коаліції відверто прозахідних політичних партій, включаючи Демократичну, Ліберально-демократичну і Ліберальну, але і в період правління в країні Партії комуністів (2001-2009 рр.). Характеризуючи зовнішньополітичний курс ПКРМ у ці роки, журнал «Проблеми національної стратегії» зазначав, що «ця політична сила, яка формально виступала на захист прав російськомовного населення і традицій дружби з Росією, конституційного нейтралітету і політичної багатовекторності Молдови, на практиці послідовно і результативно проводила політику розширення співпраці РМ і НАТО» [12].

Коаліція прозахідних політичних партій у різному її поєднанні виступала не тільки за інтеграцію Молдови в Євросоюз і розширення співпраці з НАТО, але і за фактичну відмову від національного суверенітету країни на основі приєднання до Румунії. В обґрунтування такого зовнішньополітичного курсу були висунуті не тільки тенденційно підібрані історичні, мовні, етнічні та економічні аргументи, а й факт існування тривалого конфлікту між Республікою Молдова і Придністровською Молдавською Республікою. Використовуючи знаходження Оперативної групи російських військ у Придністров'ї у якості основного аргументу, прозахідні правонаціоналістичні і прорумунсько налаштовані сили виступали за відмову Молдови від закріпленого в її конституції статусу нейтральної та позаблокової держави з подальшим приєднанням до Північноатлантичного Альянсу.

Стан внутрішнього суспільно-політичного середовища РМ періоду правління КПРМ відображає соціологічне опитування (*Institut de Politici Publici. Barometru de opinie publică. Noiembrie 2006*), метою якого була оцінка політичних уподобань різних, за етнічною принадлежністю, груп населення

Молдови [13]. Виявлені тенденції поляризації суспільства, які намітилися в країні, показували, що румуни більше, ніж молдовани, були склонні вважати, що країна йде в неправильному напрямку (70,3% румунів і 53,8% молдован). У румунів більше, ніж у молдован, проявлялося невдоволення політикою прокомунистичних властей у всіх сферах (в сільському господарстві – 75,7% і 71,5%, в освіті – 62,2% і 49,9%, культурі – 59,5% і 54,1%, охороні здоров'я – 73% і 69,2%, зовнішній політиці – 70,3% і 60,3%). Економічну ситуацію в Молдові як погану і дуже погану оцінювали 37,8% румунів і 23,3% молдован. Вважали, що при комуністичному уряді корупція посилилася – 45,9% румунів і 34,2% молдован. Закон про люстрацію підтримували 45,9% румунів і 30,6% молдован.

Зазначене опитування демонструвало взаємозв'язок розподілу за національною самоідентифікацією з політичним розмежуванням по лінії праві – ліві. Довіру до Партиї комуністів виявили – 8,1% румунів і 41,6% молдован, навпаки, до уніоністської Соціал-ліберальної партії – 37,8% румунів і 13,8% молдован, до Християнсько-демократичної народної партії – 40,5% румунів і 14,7% молдован. Вважали, що ПКМ найбільше відображає їх інтереси, – 0% румунів і 55,5% молдован. Заявили, що на референдумі про вступ до ЄС голосували б «за», 72,9% молдован і 81,1% румунів.

Етнічні румуни в Молдовіправляли дедалі більший вплив на суспільно-політичну орієнтацію країни. Поширенню ідей прозахідної орієнтації в РМ сприяло посиленню привабливості Румунії, яка у 2007 році стала членом Євросоюзу. Д. Фурман відмічав, що: «румунський президент Т. Бессеску прямо закликає молдован увійти в ЄС найкоротшим шляхом – через Румунію – і каже, що Румунія – єдина європейська країна, яка залишається розділеною» [14]. У Бухаресті широко обговорювали перспективи об'єднання двох країн. Згідно опитування, проведеного фахівцями INSCOP Research, у березні 2016 року, майже 40 відсотків румунів були упевнені, що об'єднання РМ і Румунії принесе останній цілий ряд переваг (не згодні з цим твердженням були 28,5 відсотків респондентів і майже 32 відсотки опитаних не змогли однозначно відповісти на це питання, або відмовилися на нього відповісти) [15].

Бухарест, з часів Російської імперії і Радянського Союзу, конкурував з Москвою за вплив на Молдову (Бессарабію). Після охолодження відносин Молдови з Росією, Румунія стала головним економічним партнером та постачальником фінансових ресурсів в РМ (тільки у травні 2016 року Президент Румунії Клаус Йоханніс підписав закон про виділення Молдові фінансової допомоги на суму в 150 мільйонів євро [16]). Okрім економічної

складової, що ставила РМ у залежне становище, її вразливість підвищувала неготовність Бухаресту підписати базовий договір, який би на юридичній основі закріпив взаємне визнання суверенітету і територіальної цілісності двох країн. Відсутність відповідної правової бази, яка сприяла б усуненню накопичених за століття територіальних суперечок, загострювала проблему ідентичності в Молдові та актуалізувала ідеї уніонізму.

Румунія, якій, після розпаду Радянського Союзу, вдалося якісно змінити свої позиції у регіоні, справляє дедалі більший вплив на ситуацію в РМ. Просуванню політичних інтересів Бухаресту сприяє активна роздача румунського громадянства на території Молдови. РМ визнала подвійне громадянство, а Румунія надає громадянство всім, народженим на її території починаючи з 1940 року. Змагаючись за вплив у регіоні Бухарест діє аналогічно Росії, яка, використовуючи подібні політичні практики, свого часу надавала громадянство населенню Придністров'я. Результативність роботи Національного бюро по громадянству Румунії наглядно демонструє кількісна динаміка: якщо у 2009 році було видано 22 000 паспортів, а у 2010 році – 41800, то у 2011 році вже близько 100 000. У період з 1 січня 2002 р. по 11 квітня 2016 р. було схвалено 385 167 заяв, про надання (відновлення) румунського громадянства, поданих молдовськими громадянами [17].

Ілюстрацією успішності політики уряду Бухаресту можуть служити дані перепису населення Молдови 2014 року. Згідно з інформацією, поширененою Національним бюро статистики, при загальному падінні чисельності населення (з 3 мільйона 383 тисячі 332 у 2004 році до 2 мільйонів 913 тисяч 281 осіб – у 2014, без урахування даних по Придністров'ю), за останні десять років кількість румунів у Молдові зросла більш ніж у 10 разів (з 2,2 відсотка до 23,18 – у 2014 році). Чисельність молдован зменшилася майже на 20 відсотків і налічувала 56,82 відсотка. За цей період у країні помітно зменшилася і кількість представників національних меншин: українці становили 7,62 відсотків населення (у 2004 році – 8,4 відсотка); росіяни – 5,46 відсотків (5,9 відсотка); гагаузи – 3,89 відсотків (4,4 відсотка); болгари – 1,64 відсотків (1,9 відсотка) [18]. Є відомості, що румунські паспорти отримують навіть жителі Придністров'я, в тому числі і представники придністровської еліти [1].

Більшість представників політичної верхівки Молдови має Румунське громадянство [19], що становить потенційну загрозу лобіювання інтересів бізнесу чи політичних кіл сусідньої країни. Однак для пересічних молдован подвійне громадянство не завжди означає вираження політичної лояльності Москві чи Бухаресту. Мотиви отримання румунського громадянства можуть

бути різними, і в першу чергу, вони пов'язані з потребою виїжджати в Європу. Наявність паспортів сусідніх країн дозволяє активним громадянам Молдови виживати у складних економічних умовах, полегшуючи перетин кордону (за даними Національного бюро статистики РМ, з 3547539 осіб, що проживають у країні, станом на 2018 рік, 352700 були вимушеними мігрантами). У той же час зрозуміло, що молдовани з румунським громадянством будуть позитивно ставитися до перспективи об'єднання двох країн, у всікому разі, не будуть сприйнятливі до румунофобії.

Оскільки в РМ не тільки дозволено громадянство кількох країн одночасно, але й не заборонено особам з декількома паспортами займати державні посади, політика видачі молдаванам паспортів сусідніми державами значним чином впливає на національні реалії. Станом на початок 2018 р. громадянами Румунії були: спікер молдовського парламенту А. Канду, лідер Демократичної партії В. Плахотнюк, а також більшість суддів Конституційного суду. У всіх міністерствах, не виключаючи і силові, працюють румунські радники і молдовани з румунським громадянством [20]. Директор молдовського Інституту дипломатичних і політичних досліджень і питань безпеки В. Осталеп зазначає, що «скоро молдован взагалі не залишиться в державних структурах» [21]. Виникає перспектива, коли більшість громадян Молдови можуть виявитися громадянами сусідньої країни, що становить перешкоду націотоворенню в РМ.

Бухарест контролює суспільно-політичну ситуацію Молдови не тільки за допомогою масової паспортизації населення, а й через підписаний у червні 2013 року військовий договір, за яким молдовська армія фактично підпорядковується румунському генштабу. Підписана по лінії МВС угода, дозволяє використовувати в РМ румунську жандармерію під час придушення заворушень. Оскільки Придністров'я розглядається Кишиневом як частина Молдови, то будь-яке загострення ситуації може спричинити за собою запрошення румунських силовиків за умови, якщо загострення визначити як заворушення.

Підпорядкування ідеям румунського уніонізму в Республіці Молдова має свої об'єктивні передумови. За часів існування Радянського Союзу, у міру ерозії офіційної ідеології йшов процес звернення інтелігенції до культури дорадянського періоду. Однак молдовська дорадянська історія і культура – це історія і культура тієї Молдови, яка стала частиною Румунії і яка влилася в загальнорумунську історію і культуру. Як вказує В. Тітов, «занурення в світ культури, створеної на румунській мові молдовсько-румунськими класиками

XIX століття призводило до дихотомії самосвідомості, оскільки неминуче наражалося на національну міфологію протиставлення нащадків римлян і даків слов'янам, яка поділялася цими класиками» [22].

У наслідок того, що етнічний бар’єр між бессарабськими молдованами і румунами практично був відсутній і діалектичні відмінності розмовної мови молдован мало відрізнялися від розмовних мов інших румунських суб’етнічних груп, в Молдові вони привели до спроб створення на їх основі румунської національної ідентичності. У молдовських школах замість історії Молдови у продовж 1990 – 2006 рр. вивчалася історія румунів, яка пізніше була об’єднана із загальною історією [23]. Незважаючи на «розчинення» історії румунів у загальній історії, суть шкільної історичної освіти не змінилася («програми і підручники складають на конкурсній основі місцеві автори, але випускаються вони на гроші румунського уряду» [24]). З приходом до влади президента І. Додона питання про зміст підручників піднімалося, але не набуло остаточного вирішення.

Ствердженню в Республіці Молдова ідей уніонізму сприяли прорумунсько налаштовані сили в парламенті Молдови: вони прийняли закон, який обмежує мовлення російських ЗМІ, піднімали питання про вихід РМ зі складу СНД і т.д. Якщо президент І. Додон не підписував законопроекти подібного роду, Конституційний суд відсторонював його, на деякий час, від виконання президентських обов’язків, а прем’єр-міністр ставав виконуючим обов’язки глави держави і підписував закони, вигідні уніоністам.

Наприкінці 2017 р. Конституційний суд Молдови позитивно відреагував на законопроект про зміну в Конституції назви державної мови з молдовської на румунську, [25] оскільки, на думку суддів, Декларація незалежності, в якій державна мова називається румунською, превалює над конституцією, де мова продовжує називатися молдовською [26]. Подібна ситуація, як вважає В. Осталеп, склалася через те, що «судді відкрито говорять про те, що є уніоністами і громадянами Румунії. Тобто за їх посередництвом реалізуються державні інтереси Румунії» [27].

Незважаючи на значний культурний і політичний вплив Бухаресту, більшість молдовських громадян не хоче об’єднання з сусідньою державою, а північ і південь Молдови в разі поглинання її Румунією мають потенціал до збройного опору, оскільки ні Бухарест, ні контролювані ним молдовські еліти так і не змогли запропонувати прийнятну для переважної більшості молдован ідею входження країни до складу Румунії. Подальші спроби поширення ідей

уніонізму з боку Румунії на території Молдови приховує небезпеку посилення опору на російськомовному півночі і гагаузькому півдні країни.

У разі відмови від декларованого конституцією РМ принципу постійного нейтралітету і зміни її статусу як незалежної держави, або входження в НАТО, країні може загрожувати територіальний розкол у результаті виходу з її складу Гагаузії. На користь такого сценарію висловилося більше 95% учасників референдуму, проведеного в цьому автономному регіоні в 2014 році. До румунізації негативно ставиться як південь Молдови, населений гагаузами, так північ країни, що є в переважній більшості російськомовним. Аналітики вважають, що при продовженні румунізації крім невирішеної придністровської проблеми, у Кишинева потенційно виникає ще гагаузька і «російська» [28].

Проти односторонньої євроатлантичної зовнішньополітичної орієнтації Молдови на користь зближення з Росією і Свразійським економічним союзом послідовно виступала Партія соціалістів РМ. В умовах тривалої внутрішньополітичної боротьби перемога проросійськи налаштованого лідера соціалістів у другому турі президентських виборів у листопаді 2016 року, на яких, відповідно до рішення Конституційного суду країни, переможець уперше з 1997 р. знову визначався всенародним голосуванням, а не через голосування в парламенті, стала успіхом опозиційних сил Молдови.

У ході свого першого офіційного закордонного візиту після обрання президентом РМ та зустрічі з В. Путіним у Москві в січні 2017 року І. Додон висловився за отримання його країною статусу спостерігача в ЄАЕС. Ця ініціатива президента Молдови, як і в цілому заклики поліпшити відносини з Росією, піддавалися жорсткій критиці з боку прозахідної парламентської більшості. Підсилюючи натиск, парламентарії навіть зуміли домогтися обмеження виконання І. Додоном ряду його конституційних повноважень [14].

Попри майже тотальну румунізацію політичної верхівки Молдови, значна частина населення (в основному етнічні слов'яни) ставиться до ідеї об'єднання з Румунією критично. Наприкінці 2017 року 62,8% опитаних молдован висловилися проти об'єднання, – підтримували його лише 22,2%. Проти вступу Молдови в НАТО виступили 60,8%, а 20,2% були готові бачити свою країну членом Північноатлантичного Альянсу. Проблема у уніоністів була і з персональною політичною підтримкою. За підтримку послідовного противника об'єднання з Румунією президента І. Додона висловлювалося більше 35% громадян Молдови, приблизно 22% підтримували екс-кандидата у президенти М. Санду [29], яка заради досягнення своїх цілей згодна була на компромісі [30]. Третє місце (2,6%) займав А. Нестасе [29], який не є послідовним

уніоністом (його партія переслідує соціальні цілі), але деякі його прихильники бачать вирішення соціальних питань у об'єднанні з Румунією [31].

У той період найбільшою популярністю серед жителів Молдови користувалися три політичні партії: Партія соціалістів на чолі з І. Додоном (понад 50% голосів), Партія «Дія і солідарність» на чолі з М. Санду (26%) і Демократична партія В. Плахотнюка (трохи більше 6%) [29]. З них однозначно уніоністською є лише Демократична партія, а партія Маї Санду схильна до утворення ситуативних союзів, однак на момент проведення опитування М. Санду виступала проти об'єднання з Румунією. Тобто молдовани у своїй більшості підтримували національно-центрічний напрямок.

Незважаючи на активну підтримку Бухарестом ідей уніонізму в РМ, більшість громадян Молдови віддавала перевагу євразійському проекту. Так за євроінтеграцію, за даними опитування 2017 р., виступало трохи більше 41% опитаних, що перевищувало число прихильників об'єднання з Румунією практично вдвічі, а євразійську інтеграцію підтримувало 46% опитаних [29].

Декларовані партією І. Додона пріоритети – відновити в повному обсязі міждержавні зв'язки з Росією, об'єднатися з Придністров'ям і зберегти молдовську державність отримали значну підтримку у населення Молдови. На парламентських виборах, що пройшли 24 лютого 2019 року Соціалісти одержали 35 мандатів (ДМП – 30 мандатів, виборчий блок ACUM – 26, партія «ШОР» – 7 мандатів, 3 місця отримали незалежні кандидати) [32].

Оцінюючи поточну політичну ситуацію в Молдові, цілком обґрунтовано можна констатувати, що створення більшості на основі партії соціалістів, може серйозно вплинути не тільки на внутрішньополітичне становище в країні, а й на вибір подальшого зовнішньополітичного курсу Республіки Молдова, оскільки у разі своєї перемоги на парламентських виборах І. Додон обіцяв закрити представництво НАТО в Кишиневі і привести країну до Митного союзу.

Практика формування зовнішньополітичного курсу в Молдові носила і продовжує зберігати багато в чому розбалансований, аритмічний характер, обумовлений як суперечностями пострадянського політичного транзиту, так і внутрішньою фрагментацією «нових» національних еліт РМ. За висловом молдавського політолога І. Боцана, «розбіжність між заявленою євроінтеграційною метою та участю в структурах СНД обернулася політичним змаганням з різноспрямованими векторами, коли одні партії націлені на Схід, а інші – на Захід» [33].

Часта зміна зовнішньополітичних пріоритетів в РМ, стала цілком закономірним відображенням інтересів різних груп і кланів, які продовжували

вести боротьбу за владу. Декларуючи прихильність принципам «багатовекторності», уряд Молдови на практиці прагнув забезпечити вирішення зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних завдань, що постали перед державою, вдаючись як до пріоритетного зміцнення зв'язків з Євросоюзом і НАТО, так і до реалізації євразійського інтеграційного проекту, очолюваного Росією.

Незавершеність національної самоідентифікації в Молдові посилюється дією зовнішніх факторів, в результаті чого держава виступає предметом впливу більш вагомих суб'єктів міжнародної політики. Розширення ЄС і НАТО до рубежів Республіки Молдова посилило протистояння основних центрів сили на території Молдови. Геополітичний чинник зіграв суперечливу роль у динаміці зовнішньополітичної трансформації Молдови. На тлі ослаблення позицій Росії у Південно-Східній Європі, що зберегла тут лише геоекономічну присутність, зросло прагнення Румунії претендувати на роль регіонального лідера.

Наявність сильних і впливових румунсько-уніоністських меншин надає особливий характер політичному життю Молдови. Розкол молдавського суспільства, при якому політичні уподобання пов'язані з різною національною самоідентифікацією і з різною церковною приналежністю – глибше і міцніше, ніж звичайний розкол на лівих і правих.

З часом попри декларовану політику «багатовекторності» РМ доведеться більш чітко визначитися зі своїм місцем у новій системі міжнародних відносин, оскільки політика переважного числа як регіональних (ЄС, Росія), так і нерегіональних лідерів (США), не передбачає рівноправних відносин і серйозно обмежує можливості нових незалежних держав, перетворюючи їх у акторів без суверенітету. Більшість партнерів не визнає за колишніми радянськими республіками права на проведення незалежної зовнішньої політики і вимагає зробити однозначний вибір виключно на свою користь, що суперечить національним інтересам нових незалежних держав, породжуючи нові загрози і конфлікти.

Список використаних джерел і літератури

1. Чуфрин Г.И. Концептуальные аспекты внешнеполитической стратегии постсоветских стран // Постсоветское пространство: роль внешнего фактора. Сб. статей. / Отв. ред.: А.Б. Крылов, А.В. Кузнецов, Г.И. Чуфрин. М.: ИМЭМО РАН, 2018. 241 с. URL: https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2018/2018_07.pdf

2. Бжезинский З. Великая шахматная доска. М.: Международные отношения, 1998. 256 с.
3. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / Пер с англ. П. М. Кудюкина под общей ред. Б.Ю. Кагарлицкого. СПб.: Университетская книга, 2001. 416 с.
4. Вардомский Л.Б. Регионализация постсоветского пространства URL: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1412000340>.
5. Гаджиев К. Геополитика. М.: Международные отношения, 1997. 383 с.
6. Богатуров А.Д. Косолапов Н.А., Хрусталев М.А. Очерки теории и политического анализа международных отношений. М. : Научно-образоват. форум по междунар. отношениям., 2002. 384 с.
7. Празаускас А. К. вопросу о формировании Евразийского союза: теоретический аспект. URL: http://www.perspektivy.info/tus/gos/k_voprosu_o_formirovaniu_jevrazijskogo_sozuza_teoreticheskij_aspekt_2012-03-23.htm
8. Стержнева М. Интеграция и вовлечение как инструменты глобального управления URL: <http://www.intertrends.ru/seventh/002.htm>
9. Шишков Ю. В. Интеграционные процессы на пороге XXI века. Почему не интегрируются страны СНГ. М. : III тысячелетие, 2001, 480 с.
10. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. М. : ООО «Издательство ACT», 2003. 603 с.
11. Этциони А. От империи к сообществу: новый подход к международным отношениям. М. : Ладомир, 2004. 384 с.
12. Каширин В. «Взаимоотношения Республики Молдова и блока НАТО». М.: Проблемы национальной стратегии. 2016. № 3 (36). С. 81.
13. Institut de Politici Publice. Barometru de opinie publică. Noiembrie 2006. URL: ipp.md/old/lib.php?l=ro&idc=156&year=&page=2
14. Фурман Д. Молдавские молдаване и молдавские румыны влияние особенностей национального сознания молдаван на политическое развитие Республики Молдова. URL: www.intelros.ru/pdf/Prognozis/01/Furman.pdf
15. Опрос: почти 40% румын считают, что объединение с РМ даст ряд преимуществ. URL: <http://novostimoldova.ru/novostiobshhestvo/6033---40-->
16. Конституционный суд Республики Молдова. URL: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=476&l=ru>
17. Сколько румынских паспортов выдано молдаванам? URL: http://www.no1.md/ru/news_id/82562

18. Национальное Бюро Статистики РМ // Перепись населения 2004 г. URL: <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ru&idc=295&>
19. Добровольська А.Б. Досвід трансформації молдовського суспільства: протиріччя на шляху до політичної консолідації // Європейські історичні студії. К.: Національний університет ім. Т.Г. Шевченка, 2015. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/angelina-dobrovolska-dosvid-transformatsiyi-moldovskogo-suspilstva-protyrichchya-na-shlyahu-do-politychnoyi-konsolidatsiyi>
20. Гамова С.В. Молдавию войдет румынский батальон // Независимая газета. – URL: http://www.ng.ru/cis/2018-02-06/1_7166_moldova.html
21. «Бомба» под Молдавией: к чему приведет переименование государственного языка // Русская весна. URL: <http://rusvesna.su/news/1509709380>
22. Титов В.В. Политика памяти и формирование национально-государственной идентичности: российский опыт и новые тенденции. М.: Типография «Ваш формат», 2017. 184 с. URL: identityworld.ru/Monographii/titov.pdf
23. Рошка В. Почему в Молдове изучают «историю румын»? // NOI.md. – URL: http://www.noimd.ru/news_id/86535
24. Семенова Ю.В. Молдавии разгорелись споры вокруг школьного курса истории // Русская редакция Deutsche Welle. URL: <http://www.dw.com/ru/в-молдавии-разгорелись-споры-вокруг-школьного-курса-истории/a-15837960> (дата обращения: 20.02.2018).
25. В Молдавии решили переименовать молдавский язык в румынский // Русская весна. Продолжение. URL: <http://rusnext.ru/news/1509443898>
26. Правительство за румынский. Министры поддержали изменение названия госязыка в Конституции // NewsMaker.md. URL: <http://newsmaker.md/rus/novosti/pravitelstvo-za-rumynskiy-ministry-podderzhali-izmenenie-nazvaniya-gosyazyka-v-kon-35156>
27. Громадянами Румунії є п'ятеро з шести членів Конституційного суду Молдови, у тому числі його голова Олександру Тенасе.
28. Переименование молдавского языка в румынский – шаг к ликвидации государственности Республики Молдова // Фонд стратегической культуры. URL: <https://www.fondsk.ru/news/2017/12/14/pereimenovanie-moldavskogo-jazyka-shag-k-likvidacii-gosudarstvennosti-45259.html>
29. Жители Молдавии против объединения с Румынией // Русская весна. Продолжение. URL: <http://rusnext.ru/news/1509993136>

30. Зверев Н. Зачем Майя Санду создает союз с унионистами? // Комсомольская правда в Молдавии. URL: <https://www.kp.md/daily/26710.4/3735522/>
31. Гурез К. Мнение: необходим один лидер для сторонников платформы «Достоинство и правда» и сторонников унионизма // Moldova24. – URL: <http://ru.moldova24.net/mnenie-neobhodim-odin-lider-dlya-storo>
32. ЦИК Молдовы утвердил окончательные итоги парламентских выборов. URL: <https://www.segodnya.ua/world/wnews/cik-moldovy-utverdil-okonchatelnye-itogi-parlamentskih-vyborov-1229962.html>
33. Боцан И. Партии и демократизация Республики Молдова / 3 декабря 2008. URL: <http://www.e-democracy.md/ru/monitoring/politics/comments/20081203/>